

Redactor: Sebastian Nazâru
Corector: Ionuț Vișan
Tehnoredactor: Preot Laurențiu Drăghicenoiu

Coperta I: litografie realizată de Lena Constante pentru a ilustra coperta revistei *Sociologie Românească*, 1 (1936), 1 (ian.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Percepții privind satul românesc : antologie din clasici ai culturii naționale / ed.: Ionuț Butoi, Mircea Platon. - București : Cuvântul vieții, 2019
ISBN 978-973-7866-93-6

I. Butoi, Ionuț (ed.)
II. Platon, Mircea (ed.)

39

Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate Editurii Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei. Orice reproducere, totală sau parțială, fără acordul scris al editorului este strict interzisă și se pedepsește conform Legii drepturilor de autor.

© 2019 Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei
Intrarea Miron Cristea, nr. 9, sector 4, București
tel. +4 0729 80 30 30
redactia@edituracuvantulvietii.ro
edituracuvantulvietii.ro

Tipărit la Tipografia Cărților Bisericești

PERCEPȚII PRIVIND SATUL ROMÂNESCU

Antologie din
clasici ai culturii naționale

ibarele de care spațiul nostru public avea mare nevoie, sănătatea satului, spunea Preafericul Patriarh Daniel în cadrul Sărbătorinoului Național de Teologie Sandu românească, coordonatorii: Ionuț Butoi și Mircea Platon. „Achiziția unei țări a plănuiește, sănătatea și dezvoltarea, sănătatea și dezvoltarea unei țări asigură, însăzi, la o criză a acestuia: „mai prea multă răstignire între idealizare nostalgică și abandonare utopică, între identitate tradițională și supraviețuirea precară”. O criză care datează încă de la începuturile României moderne, niciodată soluționată, și care nu se reduce la „căstigarea agricolă” pe care să încercează, prin reforme, să o corecteze elitele politice și intelectuale din trecut. Căstigarea agricolă nu gine însă doar de modalități eficiente de a păstra proprietățile, ci și de adevararea unei întregi infrastructuri stănde la un univers antropologic spart, înzestrat cu propria identitate și naționalitate.

†DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Propuse și responsabilitate pentru valoarea sănătății. Adresă la Agenția Națională de Informații, adresa web a Agenției Naționale: <http://banicaedituracuvantulvietii.ro/patriarhul-cristea-cum-a-schimbat-satul-romanescu/>. București • 2019. 15 noi. 2019.

Cuprins

Argument

- ## I. Relatări din vatra satului de la momentul Ion Roată la marea împroprietărire

Mircea PLATON

- ## *Chestiunea țărănească și formarea conștiinței sociale la români*

DINICU GOLESCU

- ## *Însemnare a călătoriei mele*

DR. CONSTANTIN CARACA

- Pe scurt, traiul diferitelor clase*

OCTAVIAN IONESCU

- ## *Însemnări istorice despre satele Vorniceni din tinutul Dorohoi*

C.D. ARICESCU

- [„Este liber omul pe munca sa si proprietarul pe pământul său?”]*

G. SIOU

- ## *Suvenire de călătoria în Bassarabia meridională (fragmente)*

G.H.J. GEORGESCU

- [Dynamilis](#)

SMARANDA COSTIN	71
[<i>Boieri și țărani. Testament</i>]	85
TEODOR T. BURADA	
<i>O călătorie în satele moldovenești din gubernia Cherson</i>	89
AUGUSTIN PAUL (DELALETCA)	
<i>Români care nu știu românește</i>	99
CALISTRAT HOGAŞ	
<i>Spre Pipirig</i>	113
OCTAVIAN IONESCU	
<i>„Revoluția” de la 1907</i>	121
GRIGORE N. COATU	
<i>Locul nașterei</i>	125
ION IONESCU-BOTENI	
<i>Logofătul Ștefan</i>	135
EM. GRIGOROVITZA	
<i>Uitat de moarte</i>	145
T. DUȚESCU-DUȚU	
<i>Din vatra unui sătean cuminte (fragment)</i>	153
GH. TEODORESCU KIRILEANU, C. BRUDARIU	
<i>Hrana și îmbrăcămîntea</i>	171
PAUL BUJOR	
<i>Schiță din Dobrogea</i>	183
ALEXANDRU VLAHUȚĂ	
<i>De pe la țară</i>	187
VASILE PLĂVAN	
<i>Cele dintâi împroprietării în Bucovina</i>	191

II. Satul ca teritoriu simbolic, teren de cercetare și ordine socială distinctă

IONUȚ BUTOI

*De la satul hiperbolic la satul periferic:
reprezentări despre lumea țărănească*

201

NICOLAE IORGĂ

Originea, firea și destinul neamului românesc

209

SIMION MEHEDINTI

Temelia națiunii – țaranul

229

GRIGORE ANTIPA

Cultura țăranului

241

LIVIU REBREANU

Laudă țăranului român

249

ION LUCA CARAGIALE

1907 din primăvară până-n toamnă

263

VIRGIL MADGEARU

Revoluția agrară în răsăritul Europei

283

DIMITRIE GUSTI

Participarea satelor la organizarea țării

295

DIMITRIE GUSTI

Starea de azi a satului românesc

299

HENRI H. STAHL

Definiția și tipologia satelor devălmașe

311

HENRI H. STAHL

Falsa cultură la sate

333

HENRI H. STAHL

Adevărata cultură sătească

339

MIRCEA VULCĂNESCU*Cele două Românnii* 359**ANTON GOLOPENȚIA***Un sat prieten - Cornova* 365**D.C. AMZĂR***Satul și șezătoarea. Funcția ei socială* 383**TRAIAN HERSENI***Individ și societate în satul Fundul Moldovei* 401**ION CONEA***Geografia satului românesc - așezare, formă, structură* 439**VASILE BĂNCILĂ***Duhul sărbătorii* 455**VASILE BĂNCILĂ***Declinul sărbătorii* 475**ERNEST BERNEA***Religia și magia* 493**ERNEST BERNEA***Criza civilizației sătești* 505**GLOSAR** 511*PAUL BUCUR* 511*WE&chîș din Debrecen* 513*ALEXANDRU VLĂDURĂ* 515*REDe pe la jude* 517*Vasile Plăvan* 519*Recunoașterea improprietățirii în Bucovina și în țările românești* 519

Mircea PLATON

Mircea PLATON

Chestiunea țărănească și formarea conștiinței sociale la români

„Chestiunea țărănească” a dospit toată istoria României moderne. Bibliografia „chestiunii” este imensă. Intrate cu succes în saloanele Europei victoriene, elitele României Mici au căutat să găsească o modalitate de a înlesni și așezarea maselor rurale românești în albia istoriei sociale din *la belle époque*. Diversele îngrijorări și prospectări de natură economică, istorică, etnografică, umanitară, educațională, sanitară și.a.m.d., au dat naștere, în cele din urmă, unei abordări care a combinat răspunsuri școlare (învățământ primar generalizat), campanii culturale (înfîntări de biblioteci sătești, cămine culturale), campanii sanitare de vaccinare și reformele agrare ale domnitorului Al.I. Cuza (1864) și Regelui Ferdinand (1921). Deși reformele agrare din 1921 au împroprietărit țărâniminea din România, ele nu au rezolvat „chestiunea țărănească”, ci au închis mai degrabă capitolul „chestiunii boierești”, odată cu boierimea dispărând de pe scena politică și Partidul Conservator, al cărui loc au căutat să-l ocupe diferite formațiuni politice ale dreptei radicale, revoluționare. „Chestiunea țărănească” nu putea fi rezolvată pentru că era, de fapt, o chestiune antropologică, ținând, dincolo de meliorismele culturale, economice sau sanitare, de șocul întâlnirii ordinii patriarhal-agrare, organice în

esență, cu o modernitate de import în mare măsură și cu o modernizare aleagră.

De aceea, cele mai productive explorări ale „chestiunii țărănești” au venit, de fapt, abia după marile reforme agrare din 1921, atunci când școala sociologică a lui Dimitri Gusti a putut sonda, grație unui cadru conceptual nuanțat, de extracție conservator-junimistă și argumentată, și unei strălucite generații de cercetători, tocmai natura antropologică și manifestările de sociologie istorică ale acestei „chestiuni țărănești”. „Chestiunea țărănească” a rămas, până astăzi, când este pe cale de a se epuiza, una dintre sursele cele mai bogate de reflecție asupra istoriei românilor, rosturilor tradiției și sensurilor modernizării. De această glorioasă etapă a abordării „chestiunii țărănești” se ocupă, în partea a doua a volumului, Ionuț Butoi, cercetător avizat al Școlii de la București. Mie mi-a revenit prima parte, cea a sondării zvonurilor și frământărilor care au avut loc în penumbra lumii țărănești din secolul precedent reformelor Regelui Ferdinand.

Tocmai de aceea am și ținut să începem volumul cu vocea lui Dinicu Golescu, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai boierimii muntene, un om care a îmbinat admirarea față de Occident cu patriotismul practic, înfințând școli, spitale și publicații pentru români în preajma marelui moment 1821, dominat de Tudor Vladimirescu în Țara Românească (Tudor petrecându-și ultima noapte la conacul Goleștilor) și de boierimea cărvunară a lui Ioniță Sandu Sturza în Moldova. Dacă 1821 a marcat renașterea conștiinței naționale la români, Tratatul de la Adrianopole din 1829 a condus la accentuarea conștiinței sociale, pentru că a avut consecințe însemnante prin atragerea produselor agricole românești pe piața internațională și prin subsecvența înrăutățire a vieții țărănilor, exploatați acum nu în regim feudal-patriarhal, ci global-capitalist, de către elite de trecere.

Cum secolul 1821-1921 este atât de bogat în personaje și ecuații istorice complexe, nu mi-am propus o tratare exhaustivă a tuturor ramificațiilor lui, ci o ilustrare în regim de sinecdochă a întregului prin părți, prin deschideri de perspective asupra unui univers extrem de bogat, dar îngropat altminteri fie în clișee idilice, de lume roz-mielușie, fie în zugrăveli naturaliste de faună umană degenerată, măcinată ca o pictură expresionistă de boală, alcoholism și paradontoză, și așteptând izbăvirea economiei de servicii și a stomatologiei cu novocaină și porțelan.

Am căutat, aşadar, să grupez, în prima parte a volumului, în ordine cronologică, o serie de texte reprezentative pentru modul în care funcționa universul rural de altădată. Veți găsi aici și „boieri răi”, și boieri buni. Veți găsi și țărani leneși și săraci, și țărani harnici și înstăriți, și „duși la biserică”, și umblând pe coclauri, și oameni sau sate de care s-a ales ceva, și oameni sau sate de care s-a ales praful. Veți găsi țărani din toate zonele istorice ale României: din Moldova, din Țara Românească, din Transilvania cu regiunile ei, din Basarabia, din Bucovina, din Dobrogea. Am căutat, pe cât posibil, să dezgrop nu doar texte despre țărani sau despre sat, ci texte ale țărănilor, să scot la lumină vocea lor, chiar și atunci când, uneori, cuvintele erau ale altora. Am căutat și texte relatând ce au spus țărănilii la anumite momente (1848 sau 1857-59). Unul dintre neajunsurile cărților despre lumea țărănească din România este acest tratament subaltern acordat satului românesc și locuitorilor lui, ale căror voci sunt suprimate pentru a se vorbi de sus despre ei. Am căutat, pe cât posibil, să elimin intermediarul, și știu că întreprinderea este dificilă, dar merită să încercăm să facem un efort de imaginație istorică pentru a gândi sau regândi istoria satului românesc din această perspectivă.

La limita de sus, satul românesc a dat, datorită sistemului de educație solid pus pe roate de Kogălniceanu-Haret-

Angelescu, generației întregi de profesori, scriitori, ingineri, academicieni, universitari și.a.m.d. Unii, precum Slavici sau Dumitru Stăniloae, au apucat să reflecteze asupra lumii din care au venit și să ne lase mărturii asupra rolului pe care l-a avut zestrea rurală în formarea lor. Alții nu au mai apucat. Cazul cel mai interesant, și mai neglijat, este cel al literaturii sămănătoriste din primele două decenii ale secolului al XX-lea, tratată cu dispreț de istoria noastră literară pe motiv că ar fi lipsită de „valoare estetică”. Dacă privim această literatură de la înălțimile lui Dante și ale lui Goethe, așa este. Dar dacă o privim din perspectiva capacitatei ei de a ne oferi o imagine sintetică, cu impact emoțional și cu pătrundere psihologică a tipurilor umane, a satului românesc în confluența lui mai mult sau mai puțin fortată cu modernitatea, atunci această literatură este purtătoare de mari virtuți nu doar sociologice, ci și estetice. Până la urmă, aceste scrimeri constituie primul corpus literar de amplitudine și de certă valoare al întâlnirii românilor cu fenomenul modernizării. Nu putem judeca epoca 1880-1916 doar pe baza *Comăneștenilor* lui Duiliu Zamfirescu, fără C. Sandu-Aldea, Al. Vlahuță sau fără autorii inclusi în prezentul volum. Autorii de origine țărănească și de expresie sămănătoristă prezentați aici ne dezvăluie, citiți cu atenție, în filigran, multe dintre nervurile imaginației și modului de viață țărănești. Chiar trecuți prin școli și lucrând cu elemente literare citadine, evoluând într-un mediu „surtucăresc”, ei duc cu ei un întreg sistem de raportare la realitate care ne dezvăluie natura omului rural din România. Este de ajuns să ne uităm la G.T. Kirileanu, ajuns din fiu de țărani bibliotecar regal și confident al Reginei Maria, pentru a descoperi un exemplu de mare solidaritate cu lumea din care ieșise fără a o părăsi vreodată sufletește, fără a parveni. Ceea ce surprinde la această pleiadă de intelectuali ieșiți din societatea rurală și educați în spiritul lui Eminescu, Vlahuță, Iorga și Coșbuc, este tocmai grijă lor de a nu se despărții de trecut, ci de a-l conserva, de

a-l prelungi, de a cultiva continuitățile cu lumea tradițională românească care îi nutrise în copilarie.

Așadar, de la testamente boierești la vociferări răzășești, la sate în care a avut sau nu a avut loc răscoala de la 1907, punctele de fugă înspre orizontul lumii țărănești pe care le propun în acest volum sunt menite nu a sugera o multiplicitate haotică, imposibil de prins în concept, și deci putând fi abordată conform oricărui discurs hegemonic la modă, ci, tocmai, a sugera organicitatea societății țărănești și, indirect, a susține legitimitatea demersului gustian, care mi se pare, la rândul lui, o ultimă și glorioasă înflorire organică a vechii „chestiuni țărănești”.

„O căciuță și unu o nrăloșie acă de mare, încât un steau este și puțină și crează acasă proasă stare. Să că pehntru banii să te-ai urcat și pedepse, ca să dea cela că nu are, și apăga capătate agoniu. O, să către mărtării omului, când îs<î> va să amintre că făptuia Dumnezei, țărănești, frații noștri, au sănătate și asternuji pe pământ cu ochii în soare și o barnă mare să pună pe pântecile lor, ca, mușcându-i muștele și făntății,

„Să poată să să fere. Aceasta de nu s-ă urmar de nătărarea, sănătatea-mă pre mine cugelul, căci scriu o minciună, iar de au sănătate-o un român către fratej lui români, numai ca să să întoarcă sănătatea multi urmări, aducându-șă cu slujbă către stăpânitor, să cindă și aducându-și amintire, împungă-l pe el cugelul, și cum fizante părăsească-să de acelea urmări, căci condeile nu mai-ă uite. Să amintea urmări ou vor mai fi cunoscute mai duhovnicilor și scuforii de pătimaș; că condeul va da în cleagul obști, atât drăguțele cele spre folosul neamului, că și spre prăpădenia lui. Alți creștini, tot pentru dare de banii au în volumul *Inimăre a apeloricii mării făcut în anii 1824, 1825, 1826 / 1827*, la un nou și inedit de o traducere de Nerva Hadap, București, Tipografia Națională, 1916, pp. 38-68.

Dinicu Golescu

[...] Vedeti, fraților, fericirea oamenilor celor proști! Aceștea mă silesc să arăt pricinile pentru care birnicul Țării Românești, care lăcuiaste într-acel bogat și frumos pământ, este într-o sărăcie și întru o ticăloșie atât de mare, încât un strein este peste puțină să creză această proastă stare. Si că pentru banii de bir s-au urmat și pedepse, ca să dea ceia ce nu are, și ațâți câță nu poate agonisi. O, să cutremură mintea omului, când îș<i> va aduce aminte că făptura Dumnezeirii, omenirea, frații noștri, au fost câte 10 așternuți pe pământ cu ochii în soare și o bârnă mare și grea pusă pe pântecile lor, ca, mușcându-i muștele și tânărăii, nici să poată a să feri. Aceasta de nu s-au urmat de nimenea, împungă-mă pre mine cugetul, căci scriu o minciună; iar de au săvârșit-o un român cătră frații lui români, numai ca să să întoarcă cu bani mulți strânși, arătându-să cu slujbă către stăpânitor, acela citind și aducându-și aminte, împungă-l pe el cugetul, și de acum înainte părăsească-să de acelea urmări, căci condeile nu vor mai fi uscate. Si asemenea urmări nu vor mai fi cunoscute numai duhovnicilor și suferite de pătimăși; ci condeiul va da în veleagul obștii, atât urmările cele spre folosul neamului, cât și cele spre prăpădenia lui. Alți creștini, tot pentru dare de bani au

¹ Din volumul *Însemnare a călătoriei mele făcută în anul 1824, 1825, 1826 [1826]*, tipărită din nou și însoțită de o introducere de Nerva Hodoș, București, Tipografia Cooperativa, 1910, pp. 58–65.

fost spânzurați cu capu' în jos, și alții iarăș*<î>* închiși în coșare de vite, unde le-au dat fum, și alte multe asemenea pedepse. Pe care cine va voi să afle vremea întru care s-au urmat și obrazile care au avut aşa multă bună voință spre slujbe și bun cuget, cerceteze slujbașii de peste Olt, pe care vor avea temere de Dumnezeu. Aceste nedrepte urmări și nepomenite peste tot pământul i-au adus pe ticăloșii lăcitorii întru aşa stare, încât întrând cinevaș într-acele locuri unde să numesc sate, nu va vedea nici biserică, nici casă, nici gard împrejurul casii, nici car, nici bou, nici vacă, nici oaie, nici pasăre, nici pătul cu sămănăturile omului, pentru hrana famili*<e>*i lui, și, în scurt, nimică; ci numai niște odăi în pământ, ce le zic bordeie, unde, întrând cinevaș, nu are a vedea alt decât o gaură numai în pământ, încât poate încăpea cu nevasta și cu copiii împrejurul vetrui și un coș de nuiele scos afară din fața pământului și lipit cu balegă! Si după sobă, încă o altă gaură, prin care trebuie*<i>*e el să scape fugind cum va simți că au venit cinevaș la ușă-i; căci știe că nu poate fi alt decât un trimis spre împlinire de bani. Si el neavând să dea, ori o să-l bată, ori o să-l lege și o să-l ducă să-l vânză, pentru un an, doi și mai mulți, sau la un boierinaș, sau la un arendaș, sau la oricine să va găsi, ca el să-i slujească acei ani, și banii ce să dau pentru slujba acelor ani să să ia pentru biroul lui. (Iarăș*<î>* zic că adevărat, milostivul Dumnezeu este foarte răbdător). Ce era dator această făptură dumnezeiască să și robească ca să dea și ce nu are Domnului? Si apoi, întrând cinevaș întru acele bordeie ale lor, peste putință era de a găsi pe trupurile lor și în casă lucru de zece lei; căci și căldarea cu care o să-și facă mămăliga nu o are fiecine, că sănt 5, 6 tovarăși pe una. Si când aceștia din norocire prindea de veste când vinea în satul lor zapciu, polcovnicu, căpitanu, mumbașir isprăvnicesc, mumbașir domnesc, fugă atât ei, cât și mu*<î>*erile lor, și copiii care puteau*<u>* fugi, prin păduri și pe munți, întocmai ca dobitoacele cele sălbatrice, când le gonesc vânătorii cu cainii. Căci știa că, prinzindu-i, nu mai

este altă vorbă decât cerere de bani, și ei, neavând bani, vor lua gârbaciuri pe spinare. Nu crez că cel mai rău tiran stăpânitor, văzând chiar cu ochii lui pe această făptură dumnezeiască, pe acest deopotrivă cu el om, fugind pe munți și prin păduri, cu picioarele goale până în genunchi și cu mâinile până în cot negre și părlite, și haina care o au pe ei numai din bucătele, iar copiii de tot despoeați, – nu crez că nu i să va muia inima, cât de sălbatic și rău va fi, și va mai cere bani de la o aşa stare de oameni. Ci pricina este căci domnii și noi, bo*<î>*erii, nu-i vedem pe aceștia niciodată, ci îi văd numai aceia care merg să-i siluiască, să-i pedepsească și să împlinească, care au suflete otrăvite și fără nici o cunoștință de datoriile către omenire.

Pe acest feliu de oameni trimitea stăpânirile spre împlinirea rămășițurilor (acest feliu de numiri obicinu*<î>*esc când vor să strângă din țară bani fără de nici o dreptate), căci mai *<î>*nainte trimite pe alții, care prefăcându-se că sănt trimiși pentru dreptate, adeca că să cerceteze pe ispravnici, sameși, zapci, de au urmat drept la împlinirea dăjdiilor, strâng de pe la lăcitorii răvașele zapciilor de doao trei daturi de bani. Apoi peste o lună de zile să trimete mumbașirul după rămășițuri, care împlinesc tot acei bani ce au dat lăcitorii odată. Si profesori de asemenea învățături sănt aceia care în puțini ani au cumpărat moșii, au zidit palaturi, fără de a moșteni avuții părintești și fără de a fi cunoscute neguțătoriile prin care au putut câștiga două, trei milioane. Si carele din compatrioți cunoscând numai pre cei despre bălti lăcitorii, care au oareșe stare, va zice că nu am bună știință a țării, acelui îi voiu răspunde: că nu ne face cinste să înșiruim pricinile pentru care unile sate și unii din scutelnici și poslujnici oareșe să bălabănesc în lume. Si mai vârtos că cum toate sănt far-de orânduială, și aceasta este asemenea, căci am cunoscut sat cu o sută de case pe o jumătate lude. Dar aceasta nu au fost facere de bine a stăpânirii, după cuviința analoghii a tuturor satelor; ci și aceasta este o destulă nedreptate, căci ludele câte

Responzabilitatea este deosebită și deosebită. S-ar fi cuvenit să ţie aceste 100 case, s-au presărat pe alte sate ale boierilor celor neputincioși și ale boierinașilor, ca să fie foarte ușoare acele sate ale profesorilor care învăță pe domni cum să-și facă aceste meșteșugiri. Dar ce m-am întins întruzadar? Toate aceste reale urmări ale lor și au luat îndemnare din cele fără de cuvânt iraturi ale boierilor noastre, căci au văzut că un boieriu ce lua spătaria băga în casă-i o mare sumă, vânzând polcovnicii, căpitanii și alte asemenea iraturi, care ca niște speculanți neguțători ce și-au numărat banii, căută să ia de la norod îndoit, aşijdereea vedea și pe vistierul că vindea isprăvnicii, sameșii, până și zapcicurii; și aceștia toti iarăși trebuia să ia o asemenea sumă. Si adăogând toate celelalte iraturi ale tutelor boierilor, să urcă la o necrezută sumă. Apoi cu care dreptate acest norod au fost dator să ne dea o asemenea sumă? O, ce amărâtă viață al acestui norod ce lăcuiește pe acest bogat pământ! O, ce agonisală nedreaptă cu numire de iraturi ale boierilor! Neleguită și vrednică este de blesteme, căci aceasta ne-au învrajbit, aceasta stă împotriva unirii, împotriva frăției, împotriva tuturor celor bune cugete; aceasta ne-au și săracit, vânzarea zic a tuturor iraturilor de la cea dintâi treaptă până la cea mai din urmă, a căror iraturi vânzare să urcă la o destulă sumă; apoi cumpărătorii, sau îndoit, sau întreit împlinesc după cum îi vor lăsa cugetul. Această împreunată sumă, de va socoti-o unul care au umblat prin țară, și îi sănăt cunoscute toate urmările slujbașilor, o va găsi-o că apropie birul cel drept de peste tot anul al tuturor lăcitorilor Țării Românești; căci cumpărătorii, polcovnicii Craiovii, armașii, polcovnicii Cernețului, Tretii Divanului Craiovii, izbășia Divanului, toți vătașii de plaiuri, toți condicarii, toate judecătoriile, toți polcovnicii și căpitanii, toți calemgi, și sameșul vistieri, isprăvnicile, sameșii și zapcicurile, dorobonții, ceaușii, polcovnicile, acestea zic toate vânzânduse, cine poate zice că cumpărătorii nu iau din toată țara pe tot

anul o sumă foarte mare și fără de nici o dreptate. Căci în toată lumea toți cei ce slujesc Patriei iau numai leafa, și cel ce face vreo deosibită slujbă sau vreo jărtfă pentru Patrie i se dă deosibită cinstă, cum sănăt cavaleriile ce toată Evropa le împarte. Si aceste slujbi pe la locurile cele luminate să urmează cu orânduială foarte bună, căci toți, după ce ieșe de pe la școale, îi orânduesc întâi în cele mai mici slujbe, și acolo, după ce slujește trei ani și practisesc destul, îi urcă la alta, și de acolo, după trei ani, iarăși la alta, și aşa când să află la cea mai înaltă treaptă, știe toate orânduieșile și prăvilile, și îi este capul îndestulat de toate științele. Iar nu ca la noi, unde, neștiind nici cât știu acei mici și proști logofeți ai Divanului și ai vistieri, și unii de loc nu știu nici carte românească, și numai căci sănătem fii din noblețe, domnii fiind că au trebuință de părinții noștri, după o boierie sau doao, ne fac boieri ai Divanului, urcându-ne la cea dintâi treaptă. Acești boieri mulți ani iscălesc orice anaforale le vor da Calemgiile boierilor cu care sănăt însărcinăți, căci de vor lua anaforalele în mâna să le cetească și să le îndrepteze, li să vor părea că sănăt scrise în limba armenească, și Patria este datoare să plătească la asemenea oameni leafă și irat deosbit, căci slujesc norodului. (O, aceasta este de râs!) Din care pricina căte lucruri să întâmplă ce nu ne aduc cinstă îmi este rușine să și le povestesc; destul să zic că mulți feciori de boieri din treapta de al doilea și al treilea sănăt muritori de foame, căci cei ce au apucat odată să intre în slujbele condicăriilor, sameșilor, calemgiilor Divanului și a Vistieriei, aceia sănăt până mor; și aceasta nu să urmează căci aşa ne este obiceiul sau pravila, fiindcă toate dregătoriile, de la cea mai mare și până la cea mai mică, să schimbă pe tot anul; nici nu este această urmare ca o cinstă, ca o răsplătire, pentru căci să poartă acel Calemgiu cu dreptate și de aceia i să cucine și 40 de ani într-o slujbă; - ci pricina este căci unii din vistieri și logofeți, dintru a căror hotărâri și urmări spânzură toate pricinile ale tot norodului Prințipatului Valahii, nu știu de a închipui o anaforă. Apoi cum va schimba pe calemgiul cel